

Műhely

Győri Edit

Egy „deviáns” gimnázium működése: a Tanoda-módszer¹

Az alábbi írás minden gondolata és állítása többéves tanulás és deviáns fiatalok között végzett gyakorlati munka során érlelődött. Annak tapasztalatait, élményeit, valamint egy megvalósított megoldási lehetőséget, a Belvárosi Tanoda pillanatnyi működését rögzíti.

Lényegesnek tartom kifejezni, hogy a leírtak nem jelentenek kizárólagos megoldást, mint ahogy nem is hiszem, hogy ilyen létezik. Úgy gondolom, utak vannak, és minden embernek, szakembernek, laikus segítőnek egyaránt el kell döntenie, melyiket járja. Ez fontos döntés. Magam és munkatársaim az alább leírtak szerint gondolkodunk és dolgozunk. Ez fájdalmakkal, nehézségekkel, de örömmel és sikerekkel teli út. A magunk képességei, értékei, hitünk és tudásunk szerint próbáljuk támogatni a látókörünkbe kerülő, segítségre szoruló fiatalokat. Úgy vélem, a mi döntésünk lényege, hogy az ő pártjukon állunk, és munkánk leghitelesebb értékmérőjének is őket tekintjük.

Remélem, hogy lesz, akit tevékenységünk megismerése gondolkodásra vagy kételkedésre serkent, s talán néhányan csatlakoznak döntésünkhöz, vagy új és más utakat járva keresik és valósítják meg a saját megoldási módjukat.

A „Belvárosi Tanoda” Alapítvány működésének céljai

A „Belvárosi Tanoda” Alapítvány egyéves felkészítő munka után, 1990 őszén kezdte meg működését. Az Alapítvány tevékenységének célja a 16–22 éves, középiskolákból kimaradt, kallódó fiatalok megkeresése-gondozása-képzése, mentálhigiénés ellátása. E cél megvalósítása érdekében alakult meg a Belvárosi Tanoda, amely személyre figyelő módszerrel dolgozó, érettségit adó gimnázium.

Többéves működési tapasztalat után elmondható: a Belvárosi Tanoda tevékenységének lényege, hogy a minden más intézményből kiszorult s ráadásul semmilyen képesítéssel sem rendelkező fiatalok számára *személyre szóló életesélyeket fogalmazzon meg*, velük közösen, s őket olyan fizikai, pszichés és tudással felvértezett állapotba hozza – az érettségi idejére –, hogy esélyeikkel önállóan is élni tudjanak.

E célt – eddigi tapasztalataink szerint – kizárólag azzal, az egyénre minden értelemben figyelő, komplex működési móddal lehet elérni, amely: gondozás/ezetkezelés-képzés/tanulás-szabadidős tevékenység-szervezés/bonyolítás egysége.

Ez a megközelítés természetesen egész napos és éves működést, a tanítás/tanulás-szabadidő-életvezetés egységes átgondolását, szervezését igényli, s hosszú

¹ Köszönmű Bőze Szilviának és Solymosy Józsefnek az értő és önfeláldozó segítséget, mellyel e cikk és sok más tanodás szakanyag megírásában támogattak, közreműködtek.

időn át állandó személyzetet kíván meg. Az itt dolgozók elsődlegesen segítő személyek, akik a tanítás-tanulás folyamatát is ilyen módon fogják fel és végzik, s akiknek segítsége a diák életének minden területére kiterjed.

A működési feltételek

A „Belvárosi Tanoda” Alapítvány alapítójának, a Belvárosi Ifjúsági Háznak az épületében működik. *Az Ifjúsági Ház és a Tanoda között szoros szakmai együttműködés és együttgondolkodás alakult ki.* Az Ifjúsági Ház vállalt szakmai programja a kallódó fiatalok felkarolása. Ez az együttműködés és „együttélés” fontos erőforrás a mindennapi munkában. A naponta 7-22 óráig nyitvatartó épületben a diákok eltölthetik a szabadidejüket is. Fontos, hogy a Tanoda diákjainak nap mint nap találkozniuk kell az Ifjúsági Ház egyéb programjain megjelenő látogatókkal, s jó kapcsolatot érdemes kialakítaniuk az Ifjúsági Ház személyzetével is (gondnok, portások stb.). Ennek a helyzetnek szocializációs értéke van.

A Tanoda tandíjmentes iskola. Működési költségeink nagyobb hányadát mind- eddig pályázatokon elnyert összegekkel biztosítottuk. Ezen összegek mértéke folyamatosan csökken, és hosszú távú biztonságos tervezést nem tesz lehetővé. Ugyanakkor munkánk kísérleti fázisa véget ért, s szükségessé vált a hosszú távon is biztonságos anyagi fedezet megteremtése. Ezért szeretnénk a mindig bizonytalan pályázati összegek helyett állandó, állami támogatásokat találni.

A jelentkezés feltételei és a felvételi

Meggyőződésünk szerint nincs „buta diák”, vagyis minden ember ért valamihez. Az iskolában dolgozó pedagógusoknak „csak” az a dolguk, hogy tanítványaikkal együtt közösen gondolkozzva megtalálják, ki miben és hogyan tudja – érdeklődési területeinek megfelelően – képességeit leginkább fejleszteni. Ezek után ehhez a fejlődéshez az iskolának kell a diák számára biztosítania a lehetőséget, a megfelelő légkört.

Ezért felvételeinknél nem szempont az aktuális tudásszint vagy a hozott bizonyítvány(ok). A felvételi első lépése a jelentkező tájékoztatása a Tanoda működéséről, illetve tájékozódás az ő helyzetéről és elvárásairól. Ez folyamatosan történik egész tanévben: *A két objektív feltétel – 16–22 éves életkor, elkezdett középiskola(ák) – mellett a Tanodába való felvétel esélyét az élethelyzetbeli és lelki rászorultság határozza meg.* Rászorultságon azt értjük, hogy a jelentkező képtelen lenne tanulmányait egy hagyományos módon működő iskolában folytatni, mert az átlagosnál nagyobb személyes odafigyelést igényel, zavaros életvitele, betegsége vagy kiegyensúlyozatlan, zaklatott lelkiállapota miatt.

A felvételi beszélgetés, amelyen részt vesz a Tanodát működtető teljes stáb és a jelentkező. A beszélgetés témája a felvételiző eddigi életútja, tervei, elvárásai, jelenlegi helyzete. Ezek a beszélgetések a helyzet frusztráló jellege ellenére meglepően őszintén, kitárulkozóan, a teljes bizalom légkörében zajlanak. Ez azért is van így, mert a felvételizők szinte mindegyike a Tanodát „utolsó esélyként” éli és fogalmazza meg.

A felvételtől való döntést a felvételiztető stáb közösen hozza – a jelentkezőkről kapott ismeretei és szubjektív benyomásai alapján – az összes felvételiző fiatal esetének megbeszélése után. A túljelentkezés 15-20-szoros évente. Felvételire minden év júniusában, az érettségi után kerül sor, mert minden évben annyi új diákot tudunk felvenni, ahányan leérettségiznek.

A diákok

A 70 fős diákcsoport (nappali tagozat: 40 fő, egyéni időbeosztású tagozat: 30 fő) családi, szociális, valamint egyéni problémák jellege és a tudásszint szempontjából is nagyon heterogén összetételű. Ez egyrészt abból fakad, hogy a középiskolákból való kimaradásuk oka sokféle. Viselkedési problémák, beilleszkedési zavarok, tanulmányi problémák (erős vagy adott esetben túl alacsony követelményszint miatt), betegségek, életvezetési nehézségek, különféle függőségek, krízishelyzetek, a zavaros családi háttér, az iskolai normák és légkör elfogadhatatlansága a leggyakoribb tényezők. Másrészt széles skálán mozog – és nem csak iskolatípustól függően – a hozott tudás. Gyakori a tanulók iskolai előéletében a rövid idő alatt több iskolával, illetve iskolatípussal való próbálkozás és ezáltal az iskolai eredetű kudarcélmények halmozódása.

Egységesen jellemzőek ugyanakkor: az életvezetési zavarok, az önismeret hiánya, az önbizalomvesztés, az életesélyek és életcélok tisztázatlansága, kudarc a hagyományos iskolákban, a tanulási képességek fejletlensége, szorongás a teljesítményt elváró helyzetektől (például vizsgahelyzet), a tudásvágy, a biztonságos felnőtt kapcsolat(ok) hiánya, a segítség- és szeretetvágy, a bizonytalanság, kiábrándultság, a magányosság és a szeretethiányos életút.

A Tanoda, mint ifjúsági segítő intézmény (az 1-3 éves képzési idő alatt) próbál egy helyen reagálni, s személyenkénti megoldásokat találni a gondokra.

A Tanoda személyzete

Talán különösnek tűnik, de indokolt, hogy a Tanodában dolgozók esetében nem tanárokról beszélek. Ennek egyik oka, hogy egy ilyen segítő intézményben *minden munkatárs* – a gondnoktól a vezetőig – a tartalmi munka képviselője; a saját területén ugyan, de *azonos értékű*, a személyzet szerves része. Ha csak egy munkatárs akad, aki nem képviseli a segítő hozzáállás attitűdjét, az rombolja az intézmény munkájának hatékonyságát. A segítés ugyanis a Tanoda értelmezésében egy meghatározott minőségű légkör megteremtése. Ezt a légkört a teljes személyzet gondolkodás- és munkamódja, fizikai és lelki állapota, belső kapcsolat- és kommunikációs rendszere teremti és határozza meg.

A segítő személyével kapcsolatos elvárások

A segítő *legfontosabb munkaeszköze saját személye*. Nem lehet bárki alkalmas ilyen jellegű munkára. El kell fogadni, hogy *egy ilyen munka vállalása folyamatosan karbantartott, elemző önismeretet, önmagunk nyílt vállalását és személyes, valamint kompetenciahatáraink pontos, naprakész ismeretét igényli*. Ez nem könnyen teljesíthető elvárás. Mégis döntő, hiszen a segítőmunka egyik legnagyobb csapdája a túlvállalás mind személyes, mind intézményi szinten. Szívszorongató, de az önvédelem és az *elvérellát feladatok sikeres elvégzése érdekében is fontos feladat a „nem” kimondásának és megvalósításának megtanulása*. A segítők esetleges túlvállalásai s az ebből következő kimerülés a teljes tevékenység létét veszélyeztetheti.

A segítő-oktatók *személyével kapcsolatos konkrét elvárások*:

Életviteli jellemzők: büntetlen előélet, semmilyen politikai, vallási, módszertani irányattal nincs függési viszonyban, nem kábítószer- vagy alkoholfüggő, képes a magánélet és a szakmai munka szétválasztására, van jövőképe, értékrendje stabil.

Személyiségét és munkastílusát alapvetően jellemző jegyek: érzelmi elkötelezettség, őszinteség, hitelesség, empátia, az átlagosnál nagyobb tolerancia, alázat, nyitottság, érzékenység, fejlődőképesség, fegyelmeztség-önuralom, képes kezelni saját előítéleteit, mértéktartás, a szakmai tájékozódás folyamatos igénye.

Személyközpontú gondolkodásmódjának meghatározó vonásai: szeretetvezérelt (tudjon szeretetet adni és kapni), helyzetmegoldó képessége rugalmas, szemléletmódja perspektivikus, következetes, fogékony, szellemiekben fiatal, szabálykezelése rugalmas, minden problémát egyediként értelmez.

Elő- és továbbképzéssel fejleszthető jellemzői: naprakész tárgyi tudás, önismeret, szervezőkészség, fejlett kommunikációs készség, fejlett kooperációs készség, konfliktusmegoldó technikák széles repertoárja, döntéshozó képesség, segítő módszerek széles repertoárja, saját korlátok pontos ismerete.

A segítő személyzet munkastílusa: a stábmunka

Minden segítő személynek alkalmasnak kell lennie a stáb munkamódra. Ez azt jelenti, hogy a stáb közösen dönt, felelősséget vállal, a benne dolgozó egyéneknek csoportszintű kontrollt biztosít. A stábtagnak egyéniségük, személyes felelősségük megtartása mellett képesek közös döntéshozatalra, folyamatos információcserére, egymás támogatására. Csak egy pszichésen jól karbantartott csoportban – a stábben – képzelhető el a *mintáértékű* folyamatos, stabil, megbízható, széles skálájú értékrend közvetítése.

A stáb mindenféle értelemben mintacsoport. Viselkedése, állapota és működése mindig meghatározza a diákcsoport működését is. Ezért nagyon fontos a stáb mint csoport, s benne a személyek egyéni folyamatos karbantartása s a nagyon intenzív és nyílt egymás közti kommunikáció. A stáb és tagjainak legfőbb értéke a hitelesség. Ez a fajta működés biztosítja azt, hogy *a Tanoda a benne dolgozó segítő oktatók számára is kellemes légkörű munkahely legyen, tehát az ő személyes igényeiket, fejlődésüket is ugyanúgy szolgálja, mint diákjait.*

A stáb tagjai főállásúak. Alapfeladataik az oktatás és esetkezelés:

- önálló oktatási tervek és tananyagok tantárgycsoportonkénti kidolgozása, módszertani anyagok készítése,
- szaktárgyi tanítás,
- személyre szóló tanulási program és módszerek kidolgozása,
- a tanulási-tanítási folyamat dokumentálása,
- vizsgáztatás, felvételiztetés,
- segítő párként esetkezelő munka végzése,
- az esetek kezelésének dokumentálása,
- esetmegbeszélések,
- tagozatügyelet ellátása,
- részvétel a stáb heti megbeszélésein,
- folyamatos önképzés (humánsegítő és szaktárgyi),
- igény szerint kapcsolattartás a szülőikkel.

E stáb tagjait természetesen titoktartási kötelezettség terheli minden, az esetekkel kapcsolatban és a megbeszélésein elhangzó, személyeket érintő információk tekintetében. Ugyanez vonatkozik a dokumentációkra s a tanodás diákok, illetve a jelentkezők adatlapjaira.

A stáb tagjai mellett a Tanodában óraadók is dolgoznak, akik konkrét feladatot látnak el, általában heti rendszerességgel (például nyelvtanítás, fakultációvezetés, az egyéni tagozaton alaptárgyi tanítás stb.).

A stáb vezetése

A stáb vezetése adminisztratív eszközökkel nem oldható meg. A vezető részvétele az összes munkafolyamatban feltétele hitelességének, hatékonyságának. Személye, gondolkodásmódja az egész intézmény életének, működésének tekintetében meghatározó. Alkalmasnak kell lennie a stábtagok egyéni és csoportszintű kezelésére.

Egy segítő intézményben fontos és alapfeltétel, hogy a munkatársak legalább ugyanakkora figyelemben, elfogadásban, türelemben részesüljenek, mint az intézmény „kliensei”. Csak így előzhető meg a nagyon intenzív, a fizikumot és a pszichét teljes mértékben igénybe vevő munka miatt a személyzet kiégése és a fluktuáció.

A stábmunka ugyanakkor intézményvezetési módszer is. Közös gondolkodáson, minden bele tartozó személy igényeinek, érdekeinek figyelembevételén alapul, s döntéseit érdek- és álláspontegyeztető szakmai viták eredményeként hozza, és csoportként is képviseli. Az intézmény munkájának folyamatos alakítása és a felelősségvállalás közös, csoportszintű. Mindenki tájékozott minden kérdésben, s felelőssége és feladata van az intézmény tevékenységének és minőségi munkájának alakulásában.

A Tanodában mint munkahelyen nincs hagyományos hierarchia, viszont nagy a szakmai szabadság, s vele együtt a személyes felelősség is. Hiszen ha egy ember tesz valamit, azt egy csoportnak kell vállalnia, képviselnie, illetve más esetben egy csoport döntését kell az egyes személynek elfogadnia. Ez a működési, vezetési mód nehéz, de pezsgő, állandó szakmai vitákra épülő, egymás személyét tiszteletben tartó és támogató, vidám, felszabadult légkörű, kellemes munkahelyi atmoszférát és szakmai munkát eredményez.

A Belvárosi Tanoda Alapítvány munkacsoportjai

Az intézmény a következő munkacsoportokra, illetve tevékenységi módokra tagolódik: Nappali Tagozat, Egyéni Időbeosztású Tagozat, Klub, Ügyelet, Szeánsz.

Nappali Tagozat

A kezdettől fogva működő 40 fős Nappali Tagozat a tevékenységrendszer magja. Itt az iskolába járás mindennapos és kötelező (heti 30 óra, évi 35 hét). Az éves időbeosztásnál arra törekedtünk, hogy a munka- és szünetperiódusok harmóniát alkossanak. (Az átlag 8-10 hetes munkaperiódusokat 2-3 hetes szünetek szakítják meg.) Az éves működés két munkamódra oszlik: műhelymunkára és konzultációs vizsgaidőszakra.

A tagozatot tízfős stáb (főállású segítő-oktatók) működteti. E stáb hetente (kb. hét órás) megbeszélést tart, amelyen végiggondolja a Tanoda ügyeit, az összes diák aktuális helyzetét, s természetesen a stábtagok helyzetét és problémáit is. A felmerülő kérdésekben megoldási stratégiákat dolgoz ki vagy döntéseket hoz, amelyeket következetesen és egységesen képvisel a diákok előtt. A napi gyors, fontos és egyértelmű információáramlás, a diákok helyzetének pontos (óráról órára

történő) ismerete érdekében ügyeleti naplót vezet, illetve napi tagozatügyeleti rendszert működtet (egy segítő-oktató és egy diák részvételével).

A nappali tagozat működési módjának kulcsa az intenzív, közös munkán, elfogadáson, bizalmon és őszinteségen alapuló, egyenrangú partnerként együttműködő tanár-diák kapcsolat, a napi odafigyelés minden diákra, az otthonérzet, a családias légkör.

A tagozatra a súlyos lelki és tanulási problémákkal küszködő fiatalokat vesszük fel, hiszen a mindennapos iskolába járás számukra életmódszervező segítséget (is) jelent.

Egyéni Időbeosztású Tagozat

Az Egyéni Időbeosztású Tagozat 1991-ben kezdte meg működését. Elindítását az alábbi három fő tényező indokolta:

- nagyarányú túljelentkezés a nappali tagozaton,
- a jelentkező fiatalok olyan jellegű speciális problémái, melyek a rendszeres iskolába járást lehetetlenné teszik, illetve a nappali tagozat működési módjától eltérő megoldást kívánnak meg (pl.: súlyos testi vagy idegrendszeri problémák, munka melletti tanulás vagy egyszerűbb esetekben a túlnyomórészt máshol végzett sikeres tanulmányok rövid időn belül történő átismételtetése, befejeztetése),
- a középfokú oktatásban lehetőséget adó magántanulói rendszeren való elméleti gondolkodás és gyakorlati próbálkozás, melyet mi egyéni időbeosztású felkészülésként határoztunk meg hangsúlyozott tanári segítséggel, gondozási, mentálhigiénés programkiegészítéssel.

A 30 fős tagozat munkája az egyéni felkészülésen és rendszeres vizsgáztatáson alapszik. A diák a felkészüléshez a tantárgy tanárától egyéni vagy kiscsoportos konzultációkon kap segítséget. Ennek a segítségnek a mértéke a tanár és a diák közös megállapodásán múlik, a diák képességeihez és lehetőségeihez igazodva. A tanulási program így a diák saját ütemezése szerint, önálló munkájára, döntéseire építve alakul ki.

A tagozatot egy óraadókból álló, de állandó stáb működteti, egy főállású tagozatvezetővel. A diákok részéről ez a tagozat önállóbb tanulást vár el, de támogatásuk, illetve segítségük módja s a személyre figyelés megegyezik szándékában a nappali tagozaton elmondottakkal. (A stáb itt kétheti rendszerességgel tart megbeszélést.)

Az érettségi vizsga a két tagozaton közös, s egy független vizsgabizottság előtt történik a Tanodában – a dolgozók gimnáziumának érettségi rendszere szerint – az országos érettségi vizsgákkal egy időben, évente kétszer (október, június).

Ügyelet

Kialakítását az állandó tömeges érdeklődés, jelentkezés indokolta (napi 5-10 fő). Az Ügyelet tevékenysége: a Tanodába szeptembertől májusig folyamatosan jelentkező fiatalok fogadása előre egyeztetett időpontban, az Első Beszélgetés lebonyolítása.

Az Első Beszélgetés célja a kölcsönös ismerkedés, tájékozódás és tájékoztatás, a jelentkező, érdeklődő valós problémájának és igényeinek közös megfogalmazása.

Az ügyelet feladata, hogy eldöntse, milyen típusú segítségre van a jelentkező fiatalnak szüksége.

Az ügyeletes – egy, a Tanodában dolgozó segítő-oktató – az ügyeleti stáb havi rendszerességgű megbeszélésein tájékoztatja munkatársait az általa meghallgatott esetekről, és közös döntést hoznak azok egyedi kezelésére vonatkozóan. Jelenleg hat fő látja el az ügyeletet, a Tanoda munkacsoportjaiból (Klub, Egyéni, Nappali Tagozat) két-két fő. Ebben a felelősségteljes munkában elvárás a naprakész ismeret a segítő intézmények működéséről és a továbbtanulási lehetőségekről is.

Az Első Beszélgetés végén a jelentkező és az ügyeletes között megállapodás születik a további együttműködésre vonatkozóan:

- a jelentkezőt másik iskolába próbáljuk irányítani,
- jogi, ügyintézési tanácsot, segítséget nyújtunk,
- gondozását a Klub foglalkozásain végezzük,
- speciális szakintézménybe való elhelyezését kezdeményezzük, segítjük,
- meghívjuk a Tanoda felvételi beszélgetésére,
- az előbbieket ötvözeteli.

A jelentkező ettől kezdve, a megállapodástól függően, folyamatosan tarthatja a személyes kapcsolatot a Tanoda valamelyik munkatársával. Ez a munkatárs nyomon követi a jelentkező élethelyzetének alakulását. Ez a folyamat május közepén az ügyeletes stáb utolsó megbeszélésén zárul. Ekkor döntjük el, hogy a jelentkezők közül kiket hívunk be a tanodafelvételre, és kik azok, akiknek helyzete más módon rendeződött. Természetesen ennek a döntésnek részese a jelentkező.

Klub

1991 februárjától kezdte meg működését a Tanoda klubja. Elindítását szintén a tömeges érdeklődés indokolta. A Tanoda létezése és hírének terjedése tulajdonképpen feleslegessé teszi a tényleges klienskereső munkát. Az érintett fiatalok nagy számban keresik meg folyamatosan egész évben iskolánkat. Az ő gondozásuk a nyitott, kortárs önszolgáltató csoportonként – heti két alkalommal 3–3 órában – működő klub feladata. Látogatói jelentkezők, érdeklődők, fel nem vettek és a Tanoda diákjai. Vezetését egy erre a célra szerveződött stáb végzi (ideális esetben hat fő) A klubvezetők feladatai:

- megismerni az ide járó fiatalokat, és megismertetni őket a Tanoda működésével,
- személyre szóló megoldásokat találni a Tanodán belüli vagy kívüli aktuális problémáikra, válságos élethelyzetükre,
- a klubtagok igényeinek felmérése, folyamatos érzékelése, értékelése,
- nagycsoportos beszélgetések vezetése,
- tantárgyi korrepetálások megszervezése,
- információk gyűjtése, tárolása és áramoltatása tanulási, munka- és lakáslehetőségekről.

A klubmunka célja tehát a jelentkezők megtartása a Tanoda felvételiéig és a krízishelyzetben lévők támogatása, kezelése.

Szeánsz

A szeánsz a szülőkkal való kapcsolattartás rendszeres formája. Olyan kétheti vagy havi rendszerességgel működő találkozás, amelyen szülők, diákok és tanárok vehetnek részt, beszélgethetnek személyes problémáikról. A találkozás minden alkalommal másfél óráig tart – a tanodás diákokkal nem foglalkozó személy – vezetésével.

A szülőkkal való kapcsolattartás más módja a szülő, illetve a diák segítő párjának beszélgetései. A találkozást szinte minden esetben a szülő kezdeményezi, a Tanoda ritkán. Ennek oka, hogy a Tanoda minden értelemben a diákokkal áll szerződéses viszonyban, ezért többek között a diák iskolai életének felelősségét nem hárítja a szülőre. *A szülőknél elsősorban abban próbál segíteni e találkozásokkal, hogy képesek legyenek gyerekeik családjáról való leválását támogatni és feldolgozni.*

A szakmai tevékenység területei

A működés két fő, szervesen összefüggő területe az esetkezelés és a tanulási-tanítási program.

Esetkezelés

Folyamatosan figyelemmel kísérjük és közösen feldolgozzuk a hozzánk járó fiatalok egyéni életútját, „életbajaikra” velük közösen keresünk megoldásokat, kiutakat.

Ennek érdekében minden hozzánk járó fiatalért a stáb egy tagja személyes felelősséget vállal. A diákoknak tehát van egy segítő párjuk: az a személy, akiben a stábtagek közül leginkább megbíznak, akivel a legjobban tudnak együttműködni, s akit a Tanodába való kerülésük után kiválasztanak. A stábtageknek értelemszerűen több, évente változó számú „párjuk” van a diákok közül. E segítő kapcsolat formális megjelenése az órarendben az „egyénezés”: segítő és diákpárja heti rendszerességgel beszélgetése. Ez a hét „rituális” lezárása.

E beszélgetés tartalmazza a diák heti munkájának értékelését, a vele történt tanodai vagy bármely más, számára fontos események megbeszélését, következő heti feladatainak kidolgozását, valamint, ha erre a diáknak igénye van, életproblémáinak megbeszélését. A segítő pár-rendszer tehát többféle feladatot lát el:

- információáramoltatás a Tanoda minden ügyéről,
- a stábon elhangzottak közvetítése,
- a diák tanulmányi munkájának folyamatos, közös értékelése,
- a diák konkrét, egyedi érdekeinek képviselete a stáb előtt,
- a diák életvezetésének követése, problémáinak kezelése.

Ez a segítő kapcsolatrendszer a nappali tagozaton a közös munka elsődleges meghatározója, összefogója és éltetője.

Az esetkezelés és az egyénre figyelés másik fontos eleme a szerződéses rendszer. *A tanoda minden diákjával szerződést köt az éves munkára és a kölcsönös elvárásokra vonatkozóan.* A szerződéseknél két formája van: alapszerződés és eseti szerződés. Konkrét tartalmát segítőjével közösen alakítja ki és fogalmazza meg.

Az alapszerződés megkötésére a diák tanodai életének negyedik hete után kerül sor. E szerződés rögzíti az alapelvárásokat (pl.: hány évig akar ide járni, milyen nyelvet tanul, melyek a választott érettségi tárgyai, ki a segítője stb.). Módszertanra természetesen a diák vagy segítője javaslatára lehetőség van.

Eseti szerződés kötésére bármikor sor kerülhet az év során. Az eseti szerződés lehet tanulmányi (pl. valamilyen konkrét feladat határidőre való elvégzése) vagy szabályszegés miatti, esetleg a diák által kezdeményezett életmódszerződés. Ezen túl tartalma lehet bármilyen más, a diák vagy segítője által javasolt megállapodás, amelyről úgy gondolják, hogy fontos azt szerződésben rögzíteni. A szerződés-kötés alkalmával kölcsönös megállapodás születik diák és segítője között, (elvárások fogalmazódnak meg). Ezt írásban rögzítik, határidővel, és mindkét fél aláírásával

látják el. A szerződés teljesítése esetén az ügy lezárul. Megszegése esetén további két szerződés megkötésére kerülhet sor az adott ügyben, de mint az szabályainkból alább látható, három szerződésszegés után a diáknak távoznia kell az iskolából. A gyakorlatban ilyen eset még nem fordult elő. Tapasztalataink szerint azért, mert a diákok számára a szerződés fontos, s az abban foglaltakat, mivel azok kialakításának részesei, nagyon komolyan veszik.

A szerződéses rendszer biztosítja az elvárások egyértelműségét, s azt, hogy egymástól különálló ügyek nem keverednek (pl. nem keverednek tanulmányi és viselkedési problémák).

A segítő kapcsolat, illetve a szerződéses rendszer célja és tartalma tehát:

- támasz az egyéni problémákban és munkában,
- folyamatos esetkezelés,
- nyílt, közösen kialakított és egyénre szabott elvárások (senkivel szemben nem fogalmazódnak meg számára teljesíthetetlen feladatok),

- nem teljesítés esetén a következmények a diák és a segítő (s így a stáb) számára is előre tudhatók,

- folyamatos önkontroll a tanulmányi munkában és viselkedési módokban egyaránt.

E segítő kapcsolatok természetesen nem korlátozódnak a fentebb jelzett heti egy beszélgetésre. Átszövik munkánk mindennapját. Nagy segítséget jelentenek a tanítás-tanulás folyamatában is.

Tanulási-tanítási program

A Tanodába való felvétel után felmérjük minden egyes diák tudásszintjét, tanulási képességeit és érdeklődési területeit, majd mindegyikük számára egyéni tanulási és teljesítményprogramot alakítunk ki. E *tanulási programot* tehát nem a tananyag és az életkor, hanem az *egyéni tudásszint, képességek és érdeklődés, valamint az adott tanár személyes, tantárgyán belüli elvárásai határozzák meg*. Ily módon a Tanodában nincsenek osztályok és évfolyamok. A diákok tantárgyanként kialakított kis létszámú csoportokban tanulnak. Célunk, hogy mindig minden diák olyan csoportban és módon tanuljon, amely a saját képességeinek a legmegfelelőbb, tehát a leghatékonyabb tanulást teszi lehetővé számára. Természetesen a csoportokat, s így módon az órarendet is, évente többször átrendezzük. E megközelítés legnagyobb előnye, hogy a diákok minden órán más csoportbeosztásban tanulnak, és ez a struktúra nyilvánvalóvá teszi számukra, hogy nincs olyan ember, aki valamihez ne értene. Mindannyian ismerik egymást és egymás képességeit, így tanulási értelemben önmagától alakul ki az egymásra figyelés, egymás segítése. Ezt a megközelítést persze a Tanoda szelleme is sugallja, hiszen az itt dolgozó tanárok nem várják el, hogy egy diák minden tárgyból a tantárgyi maximumot teljesítse. Inkább arra adunk módot és alkalmat, hogy a diák az általa választott témákban alaposan elmerülhessen, míg a többi területen egy alapszint teljesítése az elvárás. Ugyanakkor e rendszer nem teszi lehetővé, hogy valaki tanulás nélkül megússza az iskolai heteket, éveket. Az órákon nem lehet elbújni vagy meg nem szólalni. A tanítás módját az állandó kommunikáció jellemzi, valamint a sok, apró feladat. Ha a diák bejön a Tanodába, nem telhet el a napja anélkül, hogy valamilyen feladatot el ne végezne, s hogy a tanóráknak aktív részese ne lenne. Az intenzív kommunikáció azt is jelenti, hogy a tanórát vezető személy minden alkalommal mindenkit megszólít, munkára készlet. Ez annál is inkább fontos,

mert a hozzánk járó diákok esetében csak nagyon kevésé lehet számítani az otthoni tanulásra. A tudás megszerzésének helye számukra elsődlegesen a Tanoda. A *beszélgetés* mint *alapszerep* azért is nagyon fontos, mert így elkerülhetetlen az állandó gondolkodás, illetve gondolkodtatás.

A Tanoda munkatársai a tanítás tekintetében is elsődlegesen segítő személyek. *Legfontosabb dolguk a tanulási kedv felkeltése és fenntartása, személyre szóló feladatok és tanulási módszerek megfogalmazása, kidolgozása és kipróbálása.* Ilyen folyamatos motiváció mellett – amikor a tudás megszerzhető és fontos értéké, elsősorban belső ügyé válik – a hatékonyságot növeli, hogy az ismeretek nemcsak a tanártól, hanem egymástól és önképzéssel is megszerzhetőek.

A tanév a tanulás módja szerint két *alapperiodusra* oszlik: műhelymunka, valamint konzultációs és vizsgaidőszak.

A *műhelymunka* idején a tanítás mindennap kötelezően 8.30-tól 14.30-ig tart. Az órák 60 percesek, negyedórás szünetekkel (napi öt óra). Egy órában egyszerre nyolc-tíz csoport dolgozik. Vannak olyanok is, akik egyéni feladatot oldanak meg önállóan, vagy olvasnak. Egy-egy műhelymunka-időszak alatt, minden tantárgyból minden csoport az adott tanár által kialakított tananyagot végzi el, ami a felmerült kérdések vagy új témák esetén módosulhat. Egy-egy diák szemszögéből ez úgy néz ki, hogy előfordulhat, hogy például matematikából a „táltos” csoport tagja, vagyis olyan matematikát tanul, ami már nem is gimnáziumi anyag, de ugyanez a diák magyarból egy teljesen kezdő csoport tagja és írni tanul. (A példa természetesen szélsőséges, de nem kizárt, és a két szélsőség között minden variáció előfordul.)

Az értékelés ebben az időszakban elsősorban az egyéni beszélgetéseken történik (a stábmegbeszélésen és a diáktól szerzett információk alapján).

Ezzel az a célunk, hogy a fiatalok megtanulják önmagukat értékelni, megfogalmazni a képességeikhez mért reális elvárásaikat. saját maguk számára

A segítő-oktatók számára *é*rendszer nyeresége, hogy a diák nem redukálódik egy adott szaktárgy alanyára, a folyamatos és közös értékelés miatt. Ez lehetővé teszi az adott diákról egységes, ugyanakkor több szemszögű kép kialakítását, s az oktatók szaktárgyuktól függetlenül is képessé válnak elvárások megfogalmazására s toleránsabb magatartásra. Ugyanakkor lehetőség van egymás módszereinek megismerésére és alkalmazására is. Ráadásul mindenki mindig tisztában van azzal, hogy ki melyik tantárgyból mit tanít, illetve tanul és azt hogyan teszi.

A *konzultációs és vizsgaidőszakban* (évente kétszer) adnak számot diákjaink tudásukról, s ekkor születnek osztályzataik, bizonyítványaik. Ez az időszak öthetes (négy+egy utóvizsgahét). Ilyenkor minden diák számára egyéni órarendet állítunk össze. Ez tartalmazza mind a vizsgáikat (adott esetben minden-tantárgyból más szinten), mind a kötelező konzultációs időpontjaikat. A konzultációk száma diákonként és tantárgyanként változó. E meghatározott időpontokon kívül nem kötelező az iskolába járás ebben az időszakban.

Az írásbeli és szóbeli vizsgák a Tanoda segítő-oktatóiból kialakított vizsgabizottságok előtt történnek. A vizsgák eredményeit osztályzatokkal értékeljük. E vizsgarendszernek sok előnyét tapasztaltuk az elmúlt években. Ezek az előnyök nem elsősorban a tudás számonkérésének területén fogalmazódtak meg, hiszen a fentiekből nyilvánvaló, hogy diákjaink aktuális tudásszintjével minden segítő-oktató hétről hétre tisztában van. *A vizsga inkább egy helyzet tanulása-tanítása a Tanodában. Koncentrációt, összeszedettséget, jó fellépést, viselkedési kultúrát és teljesítményt követel meg. Ezeknek a képességeknek a folyamatos tanulását-tanítását nagyon fontosnak tartjuk.* Mindezek letagadhatatlan előnye, hogy az érettségi

időpontjára diákjaink megtanulják a vizsgaszituációt, s ily módon az érettségi vizsga stresszhatása a Tanodában az átlagosnál kisebb, érzelmi töltése és jelentősége viszont jóval nagyobb.

Ez az érettségi – mint már említettem – egy független bizottság előtt történik. Nyolc érettségi vizsga után úgy látjuk, a Tanodában végzett diákok bekerülési állapotukhoz képest valóban éretten távoznak.

Érettségi vizsgánk az ismeretanyag tekintetében egy átlagos magyar középiskola színvonalának megfelelő, az életismeretek, és az önismeret tekintetében annál jobbnak mondható. Jelentősége diákjaink számára elmondhatatlanul nagy, az érettségi bizonyítványok kiosztása a Tanoda talán legnagyobb ünnepe.

A működési keretek

A működés keretét a szabályrendszer és a tantárgystruktúra biztosítja.

A Tanoda alapszabályai

A Tanoda alapszabályai adják azt a biztonságos keretet, amelyen belül az egyénre figyelés megvalósítható. E szabályokat a stáb tagjai állították össze, s a Tanodában az egyetlen olyan elem, amely a diákok által megkérdőjelezhetetlen. A szabályok elsődlegesen a jelenlétet és annak állapotát határozzák meg, mint a közös munka elsődleges alapfeltételeit. *Céljuk, hogy a Tanodába járó minden diák pontosan tudja, hogyan lehet kikerülni innen, viszont emellett azt is garantálják, hogy más módon nem.*

A Belvárosi Tanoda Nappali Tagozatának Alapszabályai:

A Tanodába maximum három évig járhatsz.

A Tanodában egyéni tanulási program szerint tanulsz, melyet segítő párossal az alapszerződés megkötésekor dolgoztok ki és félévente újraértelmezitek, módosíthatjátok.

Eseti szerződés-kötést bármely segítő-oktató vagy diák kezdeményezhet. Segítő párodnak szerződés-kötéséről minden esetben tudnia kell.

Egy adott ügyben a *harmadik szerződés* megszegése a Tanodából való kizárásodat jelenti.

A tanítás a műhelymunka időszakában 9 órakor kezdődik és 14.35-ig tart. A tanórán a részvétel kötelező, melyet minden szaktanár tantárgyi követelményrendszere pontosít.

Érkezz 8.30-ra az iskolába! Ha 8.45 után érkezel, segítő párod szerződést köt veled.

Hiányzásodat és késésedet minden esetben beszéld meg segítő párossal.

Ha 11 óra után érkezel a tagozat-ügyeletes igazolatlan napra terjeszt fel. Az igazolatlan nap megadása a stábmegbeszélésen dől el.

A konzultációs- és vizsgaidőszakban iskolába érkezésed időpontját órarended határozza meg. Ebben az időszakban indoklás nélküli hiányzásod egy konzultációról vagy vizsgáról igazolatlan napra való felterjesztésed jelenti.

A kötelező kirándulásokra és táborokra külön szabályrendszer vonatkozik, melyet a diáktáborban beszélünk meg.

A műhelymunka időszakban *havi egy szabadnapot* indoklás nélkül igénybe vehetsz. Szabadnapod felhasználását legkésőbb előző délután 14.35-ig be kell jelentened a stáb bármely tagjának. Szabadnapjaidat nem halmozhatod és nem ruházhatod át.

8 és 8.45 között telefonálhatsz az iskolába, hogy bejelentsd, ha nem tudsz jönni, vagy késni fogsz. Hiányzásodat, vagy késésedet indokolnod kell, és az ügyeletes dönti el, hogy azt elfogadja, vagy sem. Ebben az ügyben az üzenetrögzítő nem használható.

Előzetes bejelentés nélküli hiányzásod igazolatlan napra való felterjesztést jelent.

Évi három igazolatlan nap az iskolából való kizárásod jelenti.

Tanulói jogvizonyod megszüntetését a stáb tagjai csak közösen dönthetik el. Természetesen e döntéshozatalon részt vehetsz.

Dohányozni szünetekben, az arra kijelölt helyeken lehet.

Verekedés, szándékos rongálás és szerencsejáték a Tanodában és bármely tanodás programon tilos. Ha ezt a szabályt megszeged, a stáb bármely tagja hazaküldhet és igazolatlan napra terjeszt fel. Szándékos rongálás esetén az okozott kárt meg kell térítened.

Ha alkohol vagy kábítószer befolyása alatt állsz, a stáb bármely tagja hazaküldhet és igazolatlan napra terjeszthet fel.

Alkoholt és kábítószer fogyasztani és árusítani a Tanoda működési helyén és idejében tilos! E szabály megszegése esetén a stáb bármely tagja hazaküldhet és igazolatlan napra terjeszt fel, a behozott alkoholt vagy kábítószer pedig megsemmisíti.

A Tanodából könyvet, tankönyvet, videokazettát és technikai eszközöket anyagi felelősség terhe mellett kölcsönözhetsz.

Köteles vagy betartani a Belvárosi Ifjúsági Ház szabályait (tűz- és munkavédelmi szabályzat, vagyonvédelmi előírás, házirend) és részt venni az erre vonatkozó oktatáson.

Fenti szabályokat a klubfoglalkozások alkalmával is be kell tartanod.

Jogod van a stábbal közös megbeszélést kérni, bármely számodra fontos ügyben.

A fenti szabályokban nem említett bármely ügyben a diákok és a segítő-oktatók eseti megállapodásai szabályoznak.

E szabályokat minden diák a Tanodába való belépésekor kezébe kapja, és aláírásával is kifejezi, hogy azokat elfogadja és betartja. A szabályok keretjellege azt jelenti, hogy egyéni elbírálás alapján a stáb dönthet úgy, hogy egy diák érdekében, de csakis rá vonatkozóan, az alapszabályoktól eltérő, egyéni normát alkalmaz. (Ebben az esetben a konkrét eltérésről a személyzet a Tanoda összes diákját tájékoztatja.) Ez azonban nem módosítja a Tanoda egészére vonatkozó alapszabályok érvényességét.

A tantárgyak struktúrája

Kötelező tantárgyak

Irodalom

Magyar nyelv

Történelem

Matematika

Természet

a négy természettudományos szaktárgyat összefoglaló, általunk kidolgozott tantárgy

a fentiek kötelező érettségi tárgyak

Idegen nyelv (egy)

választható érettségi tantárgy

Tanulásmódszertan

kurzus-jelleggel a tanulás tanulása

Társadalomismeret

szociológiai, szociálpszichológiai alapismeretek

Művészet

rajz és/vagy művészettörténet, választható érettségi tantárgy

Olvasószoba

feladatmegoldó foglalkozás, olvasás, tanulás, gyakorlás

Választható tantárgyak

Kémia

Földrajz

Fizika

Biológia

a fentiek választható érettségi tárgyak, érettségizőknek a természet tantárgy mellett kötelezően tanulandó

Fakultációk

a diákok igényei alapján szerveződő foglalkozások

Idegen nyelv

a kötelezőn kívül is

Mozgás

órarendi keretben biztosított időben, szabadon választható sporttevékenység

Kötelező foglalkozások

Kirándulások

évente három alkalommal

Táborozás

évente egy vagy két alkalommal tíz nap

Céljuk: élettevékenységek tanulása, szociális készségek fejlesztése.

A kirándulások egyértelműen szabadidős programot jelentenek. A táborok önellátók (a diákok főznek); programja: délelőtti tanulás, délután szabadidős tevékenységek.

Spontán szerveződő tevékenységek

Filmvetítések, mozi-, színház-, múzeum-, koncertlátogatások, közös játékok.

Az iskolaidő utáni tanulások a Tanodában

Beazélgató csoportok

Diák-diák segítő párok szerveződése, működése

Eredményeink

A Belvárosi Tanoda munkája öt éves működés után eredményesnek és hatékonynak tekinthető több vonatkozásban is. A kimaradás minimális (egy év alatt egy fő). Diákjaink szeretik a Tanodát, otthonuknak tekintik, minden gondjukat, örömeiket megosztják segítőikkel és egymással. A segítősen alapuló tanár-diák kapcsolat megtartó erejű (mind a hozzánk járó fiatalok, mind a személyzet szempontjából). A munka felszabadult, vidám légkörben folyik, az iskola a kellemes életterek közé tartozik. A mindennapi iskolába járás alapvető változást jelent a velünk dolgozó fiatalok életmódjában (strukturálja és betölti életüket). A tudás értékké vált a tanodás diákok számára, életükre vonatkozóan célok fogalmazódnak meg bennük. A tanodás fiatalok sikeres érettségi vizsgát tesznek, a végzettek mindegyikének ismerjük további életútját. A fluktuáció a személyzet körében igen alacsony. A Tanoda szellemi és gyakorlati műhely.

A Tanoda-módszer taníthatósága: devianciaprobléma és pedagógusképzés

Munkánk kísérleti fázisa lezárult. Ez egyben azt is jelenti, hogy kialakult egy olyan alapstruktúra és működési mód – *Tanoda-módszer* –, amelyről úgy véljük, hosszú távon is alkalmazható az adott ifjúsági csoport nagyvárosi keretek közötti kezelésében.

Ezen túl ez a működési mód egészében vagy akár elemeiben is átvehető, tanulható, alkalmazható. (Bizonyos elemei hagyományos iskolai keretek között is megvalósíthatók.) Mindezt azért is fontos kimondanunk, mert a Belvárosi Tanodán belül tevékenységünk a diáklétszám szempontjából nem bővíthető. Ennek módját a több hasonló iskola létrejöttében, illetve a Tanoda gyakorlatában megvalósuló pedagógiai gondolkodásmód terjesztésében látjuk lehetségesnek. Ez a bővítés – az évente növekvő túljelentkezők száma s az esetek súlyosbodása miatt is – sürgető igény! Ugyanígy sürgető a hagyományos módon működő iskolákban felfigyelni a kimaradás, illetve a deviancia problémájára s lépéseket tenni annak megelőzésére és kezelésére.

A Belvárosi Tanoda öt éves működése során igen sok gyakorlati és elméleti tapasztalatot, valamint nagy mennyiségű – eddig feldolgozatlan – adatot halmozott fel. *Kialakult egy speciális tudás – pedagógia, segítő-oktató foglalkozás, esetkezelési gyakorlat* –, mely alkalmazható deviáns fiatalok elsősorban iskolai keretek közötti kezelésében.

E szélesebb körű kezelés megvalósítása érdekében (is) a Tanoda stábjá végiggondolta eddigi munkája tapasztalatait és eredményeit. Megfogalmazta elképzeléseit egy képzés elindításáról, melynek célja olyan pedagógiai gondolkodás

dás- és szemléletmód terjesztése, valamint szaktudás bővítése, mely nem a diák teljesítményét helyezi előtérbe, hanem személyét, emberi lényét mint alakítható egészét kívánja megközelíteni, megérteni és megajándékozni a „gyógyulás”, változás és fejlődés lehetőségével.

E szemléletmód és szaktudás megjelenését és bevezetését a pedagógusképzésben több tényező miatt is sürgetőnek és indokoltak tartjuk.

Köztudott tény, hogy a magyar társadalom állapota mindenféle értelemben romlik. E romlás egyik tünete az ifjúság mentálhigiénés állapotának évről évre tapasztalható rosszabbodása s az egyre kilátástalanabb jövőkép.

A Belvárosi Tanodában évente 6-800 marginalizálódott helyzetbe került fiatalal találkozunk, beszélgetünk, megismerjük élettörténetüket, aktuális helyzetüket, próbálunk velük együttműködve megoldásokat keresni. Működésünk öt éve alatt a következő fontos tényekről győződünk meg:

- A devianciaprobléma nemcsak hogy létezik, de az érintett fiatalok száma egyre nő, és várhatóan az elkövetkezendő években is nőni fog.

- A deviancia jelenségkörébe sorolható problémák súlyossága fokozódik.

- Egyre emelkedik azon fiatalok száma, akik nem találnak segítő kézre, marginalizálódott helyzetük állandóssá, s így társadalmilag hasznos tevékenységet sem tudnak folytatni.

- A közoktatás intézményrendszerének fejlődése-fejlesztése nem a tolerancia, a másság kezelése, a személyre figyelő, (és nemcsak a jó képességű gyermekért dolgozó) gondolkodásmód, hanem a teljesítményorientáltság irányába tolódott el, s így a középiskolákból kimaradó fiatalok száma évről évre nő.

- A kimaradók helyzete teljesen kilátástalan (ráadásul a fiatal csak 16 éves koráig tanköteles), iskolai pályafutásuk gyakorlatilag lezárul, mentálhigiénés ellátásuk is megoldatlan.

- A kallódó, deviáns fiatalokat ellátó speciális intézményrendszer, illetve szakemberkínálat igen fogyatékos. A gyermek- és ifjúságvédelmi szakmán belül a fiatal, fiatal felnőtt korosztályt ellátó szakemberek ugyanolyan periferiális helyzetben vannak, mint klienseik. Jól igazolja ezt az állítást az a tény, hogy a Tanoda Ügyeletén megforduló fiatalok 47 százaléka a kortársai tanácsára fordul hozzánk, nem pedig az intézményesített csatornák közvetítésével. Olyan fiatalokat is ellátunk, akikkel a hagyományos intézményi keretek között működő segítő rendszerek egyáltalán nem kerülnek kapcsolatba, illetve együttműködésük sikertelen volt.

- A közoktatás intézményeiben természetesen megjelennek mindezek a problémák – egyre több a deviánsnak minősített fiatal –, de az iskolák megelőzés vagy beavatkozás/kezelés helyett eltávolítják a diákot. Ez a megoldás elsősorban a hozzá nem értés és tehetetlenség félelméből fakad.

- A pedagógusképzésből hiányzik a devianciaproblémára való speciális felkészítés, valamint az a – napjainkban már nélkülözhetetlen – szemlélet, miszerint minden pedagógus segítő szakember kell legyen.

- A pedagógusok devianciaproblémára való felkészítéséhez hiányoznak a megfelelő feltételek (szakkönyvek, tanulmányok, gyakorlóhelyek stb.).

Meggyőződésünk szerint a legfontosabb feladat nem a Tanoda-típusú intézmények létrehozása, hanem a pedagógusok felkészítése a deviáns viselkedésgyek felismerésére, annak kezelésére és saját személyük, személyiségük folyamatos fejlesztésére.

Biztos, hogy a deviánsokkal való foglalkozásnak, segítésnek csak az alternatívák bemutatásán alapuló, folyamatos szakmai segítő-konzultatív rendszerű

közös és állandóan megújuló útkeresés lehet a módja, és nem az egységesített megoldási sablon.

A deviancia kezelése – a Tanoda értelmezésében – olyan komplex beavatkozási mód, amely a segítőmunkán belül speciálisan képzett szakemberekkel, személyközpontú szellemben, a deviáns létformára, karrierre mint egészre reagálva a probléma megjelenési helyén működik.

A deviancia pusztá kimondása csupán megbélyegzés. Csak akkor van értelme, ha a beavatkozás azzal egy időben megkezdődik. Ezt pedig felelősséggel csak olyan munkacsoport vállalhatja, mely az érintettekkel folyamatosan együttműködve kezelést, megoldási alternatívát tud nyújtani.

Helyzeténél fogva a közoktatás intézményrendszere alapvető helyszíne a deviancia észlelésének. A tankötelezettség (6–16 év) érvényesülésével ezek azok az intézmények, ahol a tárgyalt korosztály (problémáival együtt) biztosan megjelenik. A deviancia felismerése, kezelése így azoknak a pedagógusoknak a feladata, akik folyamatos kapcsolatban vannak az érintett korosztállyal. Nekik módjukban áll a fiatalok hosszabb életszakaszainak részeseiként, a deviáns létforma kialakulását észlelni, valamint megfelelő tudással és a segítő szemléletmóddal felvértezve részt vállalni a deviáns életút megakadályozásában.

Tanoda-utópia 1995

Elképzelésünk alap gondolata hogy a deviáns fiatalokkal való foglalkozást – a speciális segítő-fejlesztő pedagógiát – kizárólag gyakorlati tapasztalatokon alapuló, saját élményű tanulóval érdemes elsajátítani. Ehhez szükséges egy olyan intézmény működése – egyben a szakmai képzés központja –, ahol az elsődleges tevékenység a deviáns fiatalok komplex ellátása. Az ott dolgozó segítő (konzulensek) vállalják a képzés vezetését. A központ munkatársai informális kapcsolatban állnak más segítő intézményekkel.

Azok vehetnek részt ebben a képzési folyamatban, akik vállalják, hogy saját intézményükben segítő párként működnek, és szándékukban áll a „deviáns munkacsoportba” kerülni, illetve ilyet alakítani.

A segítő szakemberek, pedagógusok felkészítése a deviáns fiatalokkal való foglalkozásra szorosan összefügg a deviancia észlelésének kérdésével és a szakszerű, megfelelő szinteken történő beavatkozással. A képzés tehát elméleti és gyakorlati jellegű, segítő szakpedagógussá válást jelent. A képzési folyamat – tapasztalataink szerint – a segítő személyiségének és gondolkodásmódjának változását is eredményezi.

Ilyen képzőközpont szerepét láthatná el a Belvárosi Tanoda megfelelő működési feltételek esetén.

Természetesen mindez jelenleg kizárólag elméleti jellegű ábránd, mondhatni utópia, hiszen a Belvárosi Tanoda léte bizonytalan, energiái egészét a létért való küzdelem, az alaptevékenység megtartása emészti fel a napi feladatok továbbra is teljes hittel és odaadással való ellátása mellett.